

SZOVJET IRÓK VÁLASZOLNAK ANGOL IRÓK KÉRDÉSEIRE

A szovjet-angol művelődési társaság kezdeményezésére az angol és a szovjet írók között létrejött az irodalmi fölfogások kölcsönös cseréje, kérdések és feleletek alakjában. A szovjet írók a nemrégiben el is küldték kérdéseiket Angliába és azokat a londoni és a vidéki írói összejöveteleken megvitatták. A fölített kérdésekre válaszolva az angol írók maguk is számos kérdést intéztek a szovjet írókhoz az irodalmi élettel kapcsolatban. E kérdéseket a külföldi kulturális kapcsolatokat szolgáló művelődési társaság gyűlésein vitatták meg és a válaszokat elküldték Angliába.

Alább közöljük a vita legjelentősebb kérdéseit és feleleteit.

J. B. Priestley: Bevert szokás az angol és az amerikai íróknál, hogy tervezett munkájukat megvitatják ügynökeikkel vagy kiadójukkal. Kivel vitatja meg a szovjet író készülő munkáját?

Marsak Szamuil: Az előkészületben levő művek témáinak előzetes megvitatása általános szokás a szovjet íróknál. Ez elsősorban a szovjet írók egyesületében és alosztályaiban (prózaírók, költők, drámaírók stb.) történik. Másodszor a kiadónál s mivel minden írónak megvan a maga kiadója, a kiadó az évek során a szerző első olvasója, tanácsadója és bírálója egy személyben. Ha a tervezett mű színdarab, vagy film-forgatókönyv, akkor gyakran színházi vagy filmszakemberekkel vitatják meg a tervet. Az ilyen előzetes megbeszélések természetesen nem kötelezőek, s egyes írók nem is szeretik megbeszélni munkáikat a megírás előtt.

Saginyán Marija: A kész kézirat megvitatása gyakoribb eset az írók összefövetelein, az olvasók értekezletén és a könyvtárakban. Én magam soha nem vitatom meg terveimet; még mindig hiszek a régi babonában, ne beszéljünk addig a gyerekről, amíg meg sem született.

J. B. Priestley: *Mi történik azzal a szovjet íróval, akinek — tegyük fel — minden anyagi forrása kimerült és úgy érzi, hogy nem tud más dolgot csinálni?*

Saginyán Marija: A szovjet író pénzszükségben kölcsönt kaphat az Irodalmi Alaptól, az íróársadalom közvagyonának egy fajtájától, amelynek bevételei a kiadók és színházak által minden kiadott mű díjai után fizetendő 10 százalékos díjból és minden színházi előadás pénztári bevétele után járó két százalékból származnak. Az Irodalmi Alap szükség esetén szanatóriumi ellátásról és egyéb segítségről is gondoskodik. Szükség esetén a szovjet író segílyt is kaphat az Irodalmi Alaptól, amit nem kell visszafizetni, vagy megbízást újságtól, kiadóvállalattól, vagy folyóirattól, hogy utazzon és írja meg élményeit, vagy gyűjtsön adatokat egy könyv számára. Ilyenkor minden költséget a megfelelő intézmény visel.

Georgi Mdiváni: A szovjet szerzőjogi törvény értelmében a darabírók százalékot kapnak minden előadás pénztári bevételeiből az ország minden részében. A filmírók a film forgalma szerint számított százalékot kapják. Prózaírók és költők tiszteletdíjat kapnak műveik minden újabb kiadása után és előleget a kiadóvállalattól tervezett könyveikre. Emellett még segílyben is részesülhetnek az Irodalmi Alaptól.

Tihonov Nikoláj: Ha egy írónak nincs jogcíme előlegre új könyvére, (egyáltalán nem kezdett még dolgozni), nagyon sok más lehetősége van megélhetése biztosítására. Cikkeket írhat bármely témáról.

bármely ujság számára, vázlatokat, rövid érdekességeket, tárcákat, vagy a már megjelentekből összeállíthatja és kiadhatja válogatott műveit. Főolvasásokat tarthat munkásklubok gyűlésein és az Irodalmi Előadások Irodájának hozzájárulásával felolvasó körutat rendezhet a Szovjet Szövetségben. Vállalhat irodalmi fordításokat a Szovjet-Szövetség különböző nemzetiségi nyelvein kiadott irodalmi művekből. Felajánlhatja szolgálatait filmvállalatoknak, szcenáriumok, híradó jelenségek, vagy hangosfilmek párbeszédeinek megírására. Brosurákat írhat különböző népszerű tárgyról. Ha rossz egészségi állapota miatt mindezek a lehetőségek elesnek, támogatásban részesülhet az Írók Egyesülete vagy az Irodalmi Alap részéről, vagy esetleg elküldik valami üdülőtelepre, egészségügyi intézménybe, vagy pénzsegélyben részesítik.

Jack Lindsay: *Majakovszki óta milyen utakat találtak arra, hogy a költészet közelebb kerüljön a mindennapi beszédhez?*

Saginyán Marija: Ez rendkívül érdekes kérdés. Nekem úgy tűnik, hogy ezen a téren történt némi előrehaladás a költők részéről, akik a háború alatt katonáinknak írtak. A költői nyelv leegyszerűsítésének folyamata a mindennapi nyelvre különösen szembetűnő a keleti szovjet köztársaságok nemzetiségeinek irodalmában, Azerbejdzsánban, Turkmániában, Kazakisztánban. E népek költészetének szótára azelőtt főként az arab, vagy perzsa eredetű virágos, keleti képletes beszédből alakult ki, de ma a korszerű, mindennapi nyelv kezd előtérbe jutni.

Marsák Számuit: Majakovszki nagyon sokat tett azért, hogy a költői nyelvet leegyszerűsítse a népszerű nyelvre, de nem ő volt az egyetlen költő, aki ebben az irányban fáradozott. A mai szovjet költészet nagyon sok új, népi eredetű kifejezést tartalmaz. Irodalmi nyelvünket sok beszédfordulat és tájszólásos népi kifejezés tette gazdaggá. A tengvidék, az Ural, Szibéria, Szmolenszk vidéke és nagy országunk más vidékei ráütötték bélyegüket költői nyelvezetünkre.

Tihonov Nikodaj: A szovjet költészetnek, különösen az orosz költészetnek különböző arculatai vannak és a verselés több irányban fejlődött. A legutóbbi években, különösen a háború alatt, feljegyzésre méltó egyszerűsítési irányzat mutatkozott. A verseket azzal tették könnyebben érthetővé, hogy elősegítették a nyelv leegyszerűsítését a közhasználatú nyelvre. Még teljesebbé tette ezt az, hogy a háború alatt a költők szótára nagyon sok új szóval bővült. Lehetetlen az utóbbi évek tapasztalatait személytelen szóképekbe ültetni. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a bonyolultabb verselés eltűnt és most minden költő egyforma stílusban ír. Mindenki megtartotta a maga stílusának sajátosságait. Természetesen Majakovszki stílusa, amit szintén hiperbolák és egyéb költői szóvirágok tettek bonyolulttá, nem talált vak követőkre, de költészetének bizonyos elemei befolyást gyakoroltak és fellelhetők számos kortársának és az új nemzedék ifjú költőinek a műveiben is.

Antokolszki Pavel: Majakovszki ellentétben az előző költőnemzedék bevett szóvirágaival újjító volt a költészet terén s forradalmi és merész az új kifejezési eszközök keresésében. Főleledés volt a szimbolisták után, akik túlságosan szabadon itták az isteni nektárt és szívták az ámbrát, s az égi témák kedvéért elhanyagolták a földieket. Majakovszki munkássága egyenesen elfordulás volt mindettől — vissza a földre, a valósághoz, a világos és érzékelhető, látható hangszínekhez. Bizonyos formában és különböző fokozatokig Majakovszki befolyása érezhető kevés kivétellel minden szovjet költő művében. Asev és Kirszanov a

legerélyesebb és kitartóbb hirdetői ennek a befolyásnak. Az ütem keresésében és verselésük technikájában ez a két költő éveken keresztül követte Majakovszkit. Szelvinszki elbeszélései és darabjai, színes művészte, az a képessége, hogy emberi jellemeket megrajzoljon és mind-egyiknek különlegesen hozzáillő nyelvezetet adjon, nagyon sokat köszönhet Majakovszkinak. Tihonov nyugati országoknak ajánlott versei is Majakovszki hatását viselik magukon és egy reá jellemző szenvedélyességet. Ezek csak találomra válogatott példák és korántsem merítik ki a tárgyat.

Rose Macaulay: Milyen mértékben folynak a történelmi és életrajzi kutatások és mennyire megbízhatók a nyilvántartási hivatalok és egyéb kutatásra alkalmas könyvtárak, továbbá milyen környitéseket adnak a diákoknak, hogy használhassák ezeket? Melyek a legutóbb megjelent és történelmi kutatásokat tartalmazó könyvek?

Saginyán Marija: Nyilvántartással rendelkezik a szovjet Írószövetség és a Szovjetszövetség minden nagyobb állami könyvtára. Állami könyvtárainknak nagyszerű könyvei és levéltárai vannak. A sok különleges érték között a Leningrádi Nyilvános Könyvtár birtokában van Voltaire magánlevelezése és könyvtára, számtalan nagyon érdekes széljegyzettel a könyvek szövege mellett. A diákok egész nap dolgozhatnak a könyvtárakban. (A könyvtárak kora reggeltől este 11-ig nyitva vannak és minden könyvtárat csak havonta egy napra zárnak le). A könyvtárakban dolgozó diákok tanácsot és segítséget kaphatnak a tanácsadóktól minden tárgyról és ez ugyanúgy díjmentes, mint maga a könyv. A könyv kikölcsönzés díjmentes.

Éppen most kaptam meg a nyomdából Tarrasz Sevcsenkoról, a nagy ukrán költőről írt életrajzomat. Mint a nyelvészeti doktora, szakadatlanul dolgozom az irodalom történetén, természetesen saját írói tevékenységem mellett. Jelenleg a 11-ik századbéli költő, Nizami el Gandi költészetének kutatásai foglalnak le és oroszra fordítom Maksav al Asrar című versét. Ennek a versnek egy I. Haddon Hinally által készített angol fordítása, illetve a fordítás kézírata véletlenül a British Museumban van. Régi álmom, hogy elolvassam ezt a fordítást és megszerezzek egy másolatot a bakui Nizami intézet számára. Vajon lehetséges lenne ez?

Vaszilij Jan: Nagy számban jelentek meg a Szovjetunióban életrajzi és irodalmi tanulmányok, mint például, a Tudományos Akadémia közleményei: Az angol irodalom története, A francia irodalom története, A görög irodalom története, Az orosz irodalom története. Ezenkívül a számtalan közül kiragadom Ermilov tanár könyvét Csehovról, A. Ego lin könyvét: »Emancipációs és hazafias gondolatok a 19-ik század orosz irodalmában«, Gribojedov, Csernisevszki, Majakovszki életrajzokat, amelyek különböző kiadásban jelentek meg.

Szatsz Igor: Ez a kérdés azt a területet érinti, amelyen én működöm és éppen ezért nagyon nehéz számomra néhány szóban válaszolni. A Szovjet Szövetségben az irodalomtörténészeket és az olvasóközönséget is egyaránt rendkívüli mértékben érdeklik az írói életrajzok és általában a betű emberei. A kutatások ezen a téren ma sokkal mélyrehatóbbak és tágabb téren mozognak, mint a forradalom előtti időben. Röviddel a szovjeturalom megteremtése után a kéziratok, levelek, hivatalos okmányok, képirótudományi (ikonográfia) tanulmányok ezreit boszátották az írók és tudósok rendelkezésére. Ezek addig két századon

keresztül magánlevéltárakban, birodalmi levéltárakban, hivatalokban, csendőrségi és rendőrségi intézetekben, az ortodox szinodusnál és hasonlóknál heverték. Magánosoktól nagyon sok anyagot elkoboztak az állami könyvtárak és muzeumok számára.

A kulturális intézetek teljes tevékenységének összefogása egységsített rendszert teremtett ezeknek az egykor titkos értékeknek a nyilvántartása, elosztása, tudományos vizsgálata és másolása terén és ily módon nemzeti vagyonná avatta. Fellendültek a könyvtárkutatási, paleográfiai¹⁾, szövegvizsgáló és bíráló »Szovjet iskolák« és felszaporodott a történelemtudománnyal foglalkozó művek száma. Joggal vagyunk büszkéek tudósaink munkásságára. Munkájuk nemcsak fényt vetettek egyébként jólismert életrajzok homályos pontjaira, hanem gyakran vezettek olyan felidézésekre és eredményekre is, hogy teljesen átalakították a korábbi felfogást. A kutatások megkönnyítése és a tudományos munkások állami ellátása lehetővé tette, hogy feltárják Radiscsev, Krilov, Gribojedov, Puskin, Lermontov, Herzen, Nekraszov, Sevcsenko, Csernisevszki, Turgenyev Iván, Tolsztoj Leo, Szaltikov-Scsedrin, Csehov, Maxim Gorkij igazi életrajzát. Nagyon sok új összefüggés került napvilágra az orosz és az idegen irodalom viszonyában. Balzac, Merimée, Mickievicz és sok más külföldi író honfitársa nem alkothat teljes tudományos munkát az írásnak ezekről a mestereiről a szovjet anyag átvizsgálása nélkül. A szovjet kiadók által az első időben kiadott emlékiratok számtalan kötete hatalmas értéktár az életrajzkutatók számára.

A szovjet életrajzi kutatások egy egészen rövid felsorolása is több helyet foglalna el, mint amennyi rendelkezésünkre áll, különösen, ha idesoroznánk az olyan szemléltetéseket is, mint a nagyon szigorúan tudományos alapon megírt, de nagyon könnyen olvasható műveket, amilyenek például Nikoláj Bogoszlovski tanulmánya Csernisevszkiről (1943) és Evgeni Lann műve Dickensről (1946).

Nyilvántartást vezetnek minden múzeumban és minden könyvtárban. A nagyszámú különleges muzeumban (Irodalmi muzeum, Tolsztoj-muzeum Moszkvában és Jasznaja Poljanában, Puskin-ház Leningrádban, Csehov-muzeum Taganrogban, Csernisevszki-muzeum Szaratovban stb.) szakadatlanul folyik az életrajzi és könyvtári kutatás és rendszeresen adnak ki indexeket, katalógusokat és új könyvjegyzékeket. Ugyanezek az intézmények válaszolnak a különböző kutatásokkal kapcsolatos kérdésekre is. A moszkvai Lenin-könyvtár és a leningrádi Szaltikov-Scsedrin könyvtár katalógusai és ismertetései joggal népszerűek az olvasók körében. Itt, a mindenfajta kérdésre adott válaszok mellett, az olvasók kérhetik a könyv és kézirat kivonatok másolatát. Mindezek az intézmények állandó kapcsolatot tartanak fent egymással és nyomtatott anyaguk egy részét időről-időre rendelkezésre bocsátják a testvérintézeteknek.

Minden szovjet polgárnak joga van minden szovjet könyvhöz és tudományos lelethez. Természetesen a szűk, különhelyiségben elhelyezett különlegesen ritka könyvek és kéziratok elsősorban azok számára hozzáférhetők, akiknek leginkább szükségeseek. A diákok tanáraik vagy fakultásaik ajánlatára juthatnak elhez az előnyhöz. Az egyetemeken különben szintén gazdag anyagtárral rendelkeznek.

¹⁾ Régi írások és írásielemek tanulmányozásával foglalkozó tudomány.

Az életrajz szerepe az irodalomtörténetben heves vitát váltott ki a Szovjetunióban, különösen 1929–31-ben. Ebben az időben egy nagyon merev szocialista irányzat kapott lábra az irodalomtörténetben és ennek képviselői (Fritsche és Pereverszev tanárok), végsőkéig sémaszerűen kezelték az életrajzi adatokat; az író alkotó szellemét általános törvényekkel és történelmi tényekkel nézték, aszerint, hogy milyen osztályhoz tartoztak. Az ilyen típusú történészek rendszerint marxistáknak nevezték magukat, a valóságban azonban sokkal közelebb álltak a Hippolyte Taine, vagy később Hausenstein osztályába tartozó polgári szocialógusokhoz. Ennek az egyszerűségével és látszólag észszerű tárgyilagosságával megkapó irányzatnak azonban számtalan ellenzője támadt. Különbösen se tudott soha felülkerekedni, de a harmincas évek elején írásban és szóban folytatott vitákon végkép lejáratták. Országunkban nem nagy az érdeklődés a tisztára lélektani, a társadalmi körülményeket figyelmen kívül hagyó kutatások iránt.

A szovjet irodalomtörténet minden életrajzi tanulmánya a marx-lenini elmélet általános felfogásán alapul. Ez az elmélet bármely emberi lény szellemi életében kora társadalmi életének visszatükröződését látja. Az egyéniség a társadalom befolyása és hatása alatt fejlődik. Az agy a gondolat anyagát a környezet, keret valóságából meríti és keresi a megoldást az ebben a valóságban született probléma számára. A jellem és lélek különleges sajátosságai egy egyénnél természetesen kihatnak szellemi és erkölcsi szemléletének kialakulására, de csak akkor lehet jelentőségük, ha kapcsolatban állnak a társadalom természetében rejlő sokkal erősebb tényezőkkel. Például, lehetséges, hogy az epilepszia Dosztojevszkit fogékonyabbá tette, hogy meglássa és kifejezze az emberi és társadalmi élet bizonyos oldalait: felfogásunk szerint azonban lehetetlen nagyobb jelentőséget tulajdonítani ennek az ideg-lélektani tünetnek egyénisége és lánge sze vizsgálatában; milliószámra vannak epilepsziások a világban, de csak egy Dosztojevszki volt. Kétségtelenül nagy szerepet játszik egy író sajátos alkotó szellemének kialakulásában gyermekkori környezete, nevelése, szereíme egy asszony iránt és így tovább; ám nem szükséges bizonyítani, hogy mindezek a körülmények, bármilyen különbözőek is az egyes esetekben, mindenkor magukon viselik a történelmi korszak és társadalmi környezet bélyegét. Az író származási osztálya bizonyos jellegzetességet kölcsönöz, de a marksizmus korántsem állítja, hogy a származás teljes mértékben és tartósan megszabja az író világnézetének kialakulását. Hadd idézzük, Lenin szavait az arisztokrata Tolsztoj Leoról, mint »az orosz parasz-~~for~~radalom kifejezőjéről«.

Fontos leszögezni, hogy véleményünk szerint, az egyéni lény önmagában egyetlen, külön visszatükrözése a társadalmi erők bonyolult tényezőinek és munkásságában nem lehet passzív az őt létrehozó társadalommal szemben. Tevékenységével az ember befolyásolja más emberek tudatát, a közösség tudatát. Ha igaz, hogy egy író egyéniségét és életét csak társadalmi és történelmi kutatásokon keresztül lehet igazán megismerni, akkor egy kiváló író életrajzának kutatása viszont gazdagítja ismereteinket a társadalomról, amelyben élt és könnyebben érthetővé teszi lánge lméjét.

Motilleva Tamara: A szovjet kormányzat támogatja a klasszikus írók életrajzának alapos irodalomtörténeti kutatásait. A vezető irodalomtörténeti kutatók nemcsak tiszteletdíjat kapnak munkájukért, hanem

rendes fizetést is és ez lehetővé teszi számukra, hogy sietség nélkül éveken keresztül dolgozzanak. Guszev tanár, aki Tolsztoj terjedelmes életrajzán dolgozott és Tyalovszki tanár, aki éveken át Puskin történeteit dolgozta fel, a Szovjet Tudományos Akadémia tagjai közé tartozott és amíg a kutatásokkal foglalkozott, fizetést kapott a szovjet kormánytól, ami lehetővé tette a tudósok számára, hogy műveiket a kellő tökéletességgel kicsiszolják.

Az utóbbi években két kötet jelent meg az angol irodalomról és a közönség nagyon kedvezően fogadta. Ezt a művet a Világirodalmi Intézet, a Szovjet Tudományos Akadémia egyik intézménye állította össze.

Marjorie Bowen: *N. V. Ignjateva asszony egyik legutóbbi felolvasásában azt állította, hogy az íróknak »jó társadalmi helyzetük van a Szovjet Szövetségben«. Mit jelent a jó társadalmi helyzet egy kommunista államban?*

Marsak Samuil: Ez azt jelenti, hogy hazánkban az íróknak nagy tekintélyük van és nagy megbecsülésben állnak, sőt — még a nehéz háború utáni években is — a kormány arra törekszik, hogy lehetőség szerint a legjobb életet és munkafeltételeket biztosítsa számukra.

Saginyán Marija: Ignjateva asszony azt akarta ezzel mondani, hogy az írókat nagy tisztelet övezi hazánkban. Sok író-t kitüntettek, több mint harmincat megválasztottak a Szovjet Szövetség Legfelsőbb Tanácsába és ötvennél többet a szovjetköztársaságok Legfelsőbb Tanácsába.

Zelinszki Korneli: »A jó társadalmi helyzetet« mindenekelőtt az író társadalmi szerepe határozza meg, akit Sztalin »az emberi lélek mérnökének« nevezett. Az íróra bízák az emberi lelket, az eszmék beplántálását az agyba, az igazság, a jóság és a szépség hirdetését. Mi lehet megtisztelőbb és tiszteletreméltóbb feladat? Zsdanov, legutóbb megnyert csatával és a gazdasági fronton aratott győzelemmel hasonlított össze egy könyv sikerét. Ilyen irodalmi győzelem például Alekszander Fagyejev legutóbbi regénye: Az ifjú gárda. Az ilyen nagyjelentőségű könyvet országszerte száz és száz klubban megvitatják, kiadása sokmillió példányra rúg. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy Iszakovszki Mihail, az ismert költő verseit milliók tudják kívülről hazánkban. Mi többről álmodhat egy költő?

A Szovjet Szövetségben a legjobb irodalmi művekért (regényekért, versekért, színdarabokért) évente Sztalin-díjakat (100 ezer és 50 ezer rubel) osztanak ki. Mindez tanúsítja, hogy a szovjet olvasók milyen nagyra becsülik íróik munkásságát. Mi lehet értékesebb egy író számára olvasói szakadatlan érdeklődésénél és népének őszinte tiszteleténél? Ez az, amit mi »jó társadalmi helyzetnek« nevezünk egy író számára a kommunista államban. Minden mást — mindennapos életét, viszonyát a kiadással és így tovább — ez a főtényező határozza meg.

Bowen Marjorie: *Nálunk most nagyon népszerűek az útleírások. Utaznak-e szovjet írók és leírják-e élményeiket? Kedvelik-e idegen kuttatók és kalandorok életrajzának leírását?*

Marsak Samuil: A szovjet írók nagyon sokat utaznak. Meglátogatják Középáziát, a Kaukázust, Szibériát, a számos újonnan bekapcsolt vidéket hazánkban, számtalan telepünket és kollektív földműves gazdaságainkat. Sok ezer mérföldet utaztak hadseregünkkel is. Több szovjet író járt külföldön. Ehjenburg, Szimonov, Tihonov és mások beszámoltak élményeikről és tapasztalataikról. Gorbátov könyvet írt a Sarkvidékről. Hazánk iradatlan erdeiben tett utazásokról írt csodálatosan szép

történeteket agg vadászunk és úttörőnk, Prisvin, a nála sajátos természetimádatlalt és megértéssel.

Sokat írtak nálunk külföldi kutatókról is. Amundsen, Scott, Nansen, Cook és Livingstone nagyon népszerűek. Az útleírások és kalandregények rendszerint az Ifjú Gárda kiadóvállalat kiadásában jelennek meg, ez adja ki az ifjúsági könyveket. Külön sorozatot ad ki »Útleírások Könyvtára« címmel.

Saginyán Marija: A szovjet írók nagyon sokat utaznak. Húsz nap az út vonaton Vladivosztoktól Gyulfaig. Mult év októberében meglátogattam Szibériát és Középázsia: az Altájon hóviharban elakadtam, az Isszik-Kultóban fürödtem, Szamarkand forró napsütésében főttem. Mindannyian szeretünk utazni. A lapok gyakran hozzásegítenek bennünket, hogy áldozzunk ennek a szenvedélynek azzal, hogy kiküld bennünket hosszú utazásokra, fizeti minden költségünket, hogy azután visszatérve leírjuk élményeinket. Országunk olyan gyorsan fejlődik, hogy gyakran egy évi távollét után, már alig lehet megismerni a régi városokat is.

Vaszilij Jan: A szovjet író, aki meg akarja tekinteni országunk valamely részét, bármely újság, vagy folyóirat kiadójától, vagy a Szovjet Írószövetségtől megbízást kap. Az írók utaznak és leírják élményeiket: minden költségüket fizetik.

Marjorie Bowen: Van maguknál iskolája a »tisztá« irodalomnak? Például: Francia nyelven Francois Mauriac, angolban Walter de la Mare. Művészet a művészetért (L'art pour l'art) beszótt szociális tanítás nélkül?

Leitesz Alekszander: Véleményem szerint a »tisztá« irodalomra vonatkozó kérdés nem szabatos. Francis Bacon azt írta valahol, hogy egy jól megfogalmazott kérdés félig-meddig magában foglalja a feleletet is.

Ebben az esetben egy rosszul megfogalmazott kérdés félreértésekre vezethet. Számunkra tévedésnek látszik azt állítani, hogy a »tisztá irodalom« iskolája egyáltalán létezik. Az úgynevezett »művészet a művészetért« iskola — elefántcsonttoronyba zárkózás a világ elöl — egyes írók reakciós politikai irányzatát fejezi ki. Ezt nagyon pontosan megfigyelte Gorkij még 1914-ben. »Az úgynevezett szabad »művészet a művészetért« jelszó bajnokai, a társadalmi rendszerrel szemben tanúsított ellenséges irányzatuk mellett a legrosszhiszeműbb emberek«. Ez az, amiért számunkra, szovjet írók számára a »tisztá« irodalom egy ellentmondást tartalmazó fogalom, valahogy hasonlatos a »kör négyesítésével«. És az a nagyon kevés író, aki kísérletképpen eljátszadzik a »tisztá korszerű felemelkedéssel«, visszataszítónak és reakciónak tűnik olvasóink előtt és semmiféle megbecsülésben nem részesül.

Bentley Phyllis: Hány regényt adnak ki évente a Szovjet Szövetségben? Mi az átlagos példányszámuk? Kérem, nevezzenek meg egyet-egyét a legutóbbi nevesebb regényekből, szerzőikkel, a következő osztályokban: történelmi, népies, humoros regény. Lefordították-e ezeket angolra? Léteznek-e detektívregények?

Vaszilij Jan: Tekintettel arra, hogy hatalmas országunk egész lakossága írástudó és az irodalmi érdeklődés rendkívül nagy, a Szovjet Szövetségben bármely kategóriában kiadott regény, nagy példányszáma ellenére se tudja kielégíteni az olvasók keresletét.

Megnevezem a következő figyelemreméltó regényeket: Alexej Tolsztoj: *I Péter*; Solohov: *A csendes Don*; Fagyeejev: *Az ifjú gárda*; Golu-bov: *Koldustarisznya*; Zadornov: *A jó öreg Amur*; Aibek: *Navai* (üzbe-kről áttöltve).

Saginyán Marija: A detektivregény csak embrionális formájában van meg. Litvinova asszony írt jó detektivregényt.

Motileva Tamara: A detektivregényt nem kell eszményíteni. A szovjet irodalom különleges természete (figyelme az ember és belső élete, fejlődése és így tovább iránt) korlátozza ennek a műfajnak a lehetőségeit. Ezenkívül az egészségtelen érdeklődés a bűntettek iránt idegen a szovjet olvasó előtt és sajtónk, (ellentétben a nyugateurópai és amerikai sajtóval) nem foglalkozik ilyen szenzációkkal.

Zelinszki Kornely: Én a »népies irodalomra« vonatkozó kérdéssel akarok foglalkozni. A Szovjet Szövetségben ez az elnevezés új és megkülönböztető értelmet kapott. A régi időkben a szentpétervári és moszkvai írók vidéki történeteket írtak a vidék számára és ezt nevezték népies irodalomnak. Jelenleg a vidéki, vagyis a Szovjet Szövetség különböző városaiban élő írók (Szmolenszk, Gorkij, Novoszibirszk, Szverdlovszk, Sztalingrád, stb.) leírják városaik és vidékük életét és könyveiket nagy érdeklődéssel olvassák mind Moszkvában, mind Leningrádban, sőt gyakran az egész világon.

Vegyük a következő példát: Mihail Solohov Vesenszkaja faluban él a Don partján és könyveinek hősei, földijei, a helyi kozákok. Azonban azt jelenti-e ez, hogy a Csendes Dont ezért vidéki, vagy népies regénynek kell neveznünk? Természetesen nem. Ez a regény, jellemi és tárgya világsszerte érdekesek. Azt hiszem, hogy manapság meg kell változtatnunk a vidéki irodalom fogalmát. Országunkban a vidéki irodalom azt jelenti, hogy egy vidék történelméről, természetéről, földrajzáról és egyéb vonásairól szól.

Végeredményben egy könyv hőse emberi lény, tekintet nélkül a lakhelyére. És ezért, én, habár nagyon szívesen olvasok útleíró, történelmi, népszerű tudományos könyveket, nem kevésbé kedvelem azokat a műveket, amelyekben egy vidék szemléltető leírása csak másodrendű szerepet játszik az emberi jellemvonások mellett. Ezért kedvelem Fagyeejev: *Az utolsó Adigej* című regénye. A távolkeleti Dél-Usszuria területén lakó kezdetleges törzsek életének tárgyilagos és szemléltető bemutatása párosul itt az emberi jellem mély lélektani vizsgálatával.

Végezetül, el akarom mondani Phyllis Bentleynek, hogy évente 280–300 regény jelenik meg a Szovjetunióban átlag 20–25 ezer példányszámban. A népszerű könyvek gyakran százezres példányszámokat érnek el. Ennek ellenére minden könyvet olyan gyorsan felvásárolnak, hogyha valaki nem lesi állandóan a könyvkereskedést, majdnem lehetetlen, hogy könyvet vásároljon. A könyvkereskedések mindig zsúfoltak, ha egy népszerű író új regénye megjelenik.

Phyllis Bentley: Milyen a könyvtárrendszer a Szovjet Szövetségben? Vannak-e közkönyvtárak, vagy kölcsönkönyvtárak tagsági alapon mint Angliában? A többség kölcsönöz, vagy vásárol könyveket?

Vaszilij Jan: A Szovjet Szövetségben megjelenő könyvek közül sem elegendőek a kereslet kielégítésére, így a szovjet olvasók többsége a könyvtárakból kölcsönöz könyveket. Tagságon alapuló kölcsönkönyvtárak nem léteznek. Minden könyvtárat az állam, a kooperatív társaságok, a szakszervezetek stb. tartanak fent és a könyveket díjmentesen kölcsönzik ki.

Saginyán Marija: Országsszerte minden közösségnek vannak könyvtárai, de a szovjet olvasók szeretik, ha a könyv a saját tulajdonuk. Százezres kiadásokat három nap alatt eladnak.

Kornelij Zelinszki: Több mint hetvenezer könyvtár van a Szovjet Szövetségben. (Városi, falusi, kooperatíva és szakszervezeti, intézeti, gyári, földműves települési és hasonló könyvtárak). Nagyon sok kollektív gazdaságnak saját könyvtára van. A lakosság többsége könyvtárakból kölcsönöz könyvet, de nagyon sok magános is összegyűjt saját könyvtárát. Damjan Bednij, a nemrégiben elhunyt költő több mint száz-ezer kötetből álló gyűjteményt hagyott hátra. A háború alatt nagyon sok írónk könyvtára elveszett. A háború legelső napjaiban egy német bomba felgyújtotta Janka Kupala, az ismert fehérorosz népi költő különlegesen ritka és értékes, fehérorosz könyveket és kéziratokat tartalmazó gyűjteményét. Sok ukrán író könyvtára elveszett, beleértve Ticsina Pavle akadémikus, ismert költő nagy könyvtárát is. Ezt a németek fosztották ki Kiev megszállása idején. A leningrádi írók közül is sokaknak a könyve elpusztult. Moszkvában Vszevolod Ivanov nagy könyvtára leégett. A német megszállás alatt sokmillió könyvet semmisítettek meg az ukrán és fehérorosz könyvtárakban. Mint öreg, megrögzött könyvkedvelő és könyvgyűjtő nagyon súlyosnak tartom a könyveknek ezt a jóvátehetetlen elvesztését. Saját könyvtáram viszonylagosan kicsi (mindössze 5–6.000 könyv), de gondosan összeállított sorozatokat és gyűjteményeket tartalmaz a szovjet korszak irodalmi és kritikai lapjaiból és folyóirataiból. A moszkvai íróklubban működik a könyvbarátok köre, amely gyakran tart esti összejöveteleket régi könyvek tanulmányozására. A Szovjet írók kiadvállalatának antikvárius könyvkereskedésében külön helyiség van, ahol az írók vásárolnak számukra összegyűjtött könyvekből.

Phyllis Bentley: *Hogyan csinálhat irodalmi karriert egy ismeretlen író? Hogyan juthat hozzá, hogy kiadják művét? Hogy fizetik? Ha könyve kiadatlan, vagy sikertelennek bizonyul, megengedik-e, hogy továbbra is az irodalomnak szentelje minden idejét, vagy más munka után kell néznie?*

Leonov Leonid: Az ifjú író a Szovjet Szövetségben minden könynyitést megkap, kezdve a kiadástól: A Szovjet Írószövetség irodalmi intézete, a nagyszámú vállalati irodalmi kör, a vidéki írók és szerzők rendszeres értekezletei, amelyeken tapasztalt írók beszélnek saját tapasztalataikról és tanácsokat adnak — mindez rendelkezésére áll. Az ifjú írónak megvan minden lehetősége, hogy ugyanolyan tiszteletdíjban, népszerűsítésben és közfigyelemben részesüljön, mint a népszerű írók. Még akkor is, ha első könyve elfogadhatatlan, vagy sikertelen. Az ifjú írónak is van lehetősége, hogy egész idejét az írásnak szentelje. Ezt tanúsítják a nagyszámú »már-nem-ifjú« írók, akik ifjú írók értekezletein vesznek részt és akiknek tevékenységét inkább a kitartás, mint a tehetség jellemzi. Ez azonban nem mindig válik a bizalommal viseltető közönség javára, amely kíváncsian kap minden új könyv után.

... Véleményem szerint minden első könyvnek sikeresnek kell lennie: rendszerint ezekben jutnak leginkább kifejezésre a szerző saját élményei, ábrázolja barátait és rokonait, ezért az ilyen könyv könnyedén íródott. A hivatásos írás akkor kezdődik, amikor lelankad a láng és okos technika, tudás és tapasztalat segíti elő az értékek kibányászását a mélyből. Nagyon gyakran láttam ezt hosszú tapasztalatom során a folyóirat kiadói asztala mellől, a különböző irodalmi körökben végzett munkámban és egyéni tanácsadások közben.

Marsák Samuil: Kiadvállalataink erősen érdeklődnek ifjú tehetsé-

gek iránt, különösen ha új és friss anyagot, vagy határozott egyéniséget hoznak. Kétségtelen, hogy sokkal könnyebb egy ifjúnak irodalmi karriert befutni, mint volt a cári időkben. Sok tapasztalt írónak vannak irodalmi unokái és dédunokái.

Az ifjú írók számára nincs különleges díjazás. Mindjárt kezdettől fogva a rendes díjakat kapják. Ha nem sikerül a munka, természetesen nem adják ki, de az irodalmi karrier továbbra is nyitva marad a szerző előtt.

Tihonov Nikolaj: Az ifjú író rendszerint valamilyen folyóirat kiadóhivatalának küldi el első művét és ott gondosan tanulmányozzák. Ha az első kísérletek, legyenek azok versek, vagy prózai írások, akár csak a legkisebb tehetséget is elárulják, a szerzőt meghívják a kiadóhoz, hogy megvitassák művét és előkészítsék megjelentetését. Ez nem jelenti azt, hogy a folyóirat szerkesztője befolyásolni akarja a szerző munkásságában, de vannak bizonyos műszaki teendők, mielőtt egy írást nyomdába adnak.

Amikor egy költő elkezdi verseket írni egy folyóirat számára, lassanként összegyűjt annyi verset, amennyi elegendő egy külön kötet kiadására. Ez elkerül egy könyvkiadóhoz és a költő megkapja az első bírálatokat: vagy új csillagként ismerik fel a költészet egén, vagy úgy könyvelik el művét, mint ami semmi különösöt nem jelent. (Éppencsak eggyel több könyvirodalmi versekkel), vagy éppen olyan bírálatokat kap, amilyen mindenkinek kijut, aki nem arat azonnal sikert. Az ilyen eljárás azonban azonos mindenütt és minden időben és ebben nincs semmi különlegesen szovjet. Ugyanez vonatkozik az elbeszélésekre és jelenetekre is.

Ha a könyv elfogadhatatlan, vagy nincs sikere, az író szabadon választhat: vagy folytatja irodalmi kísérleteit, vagy — felismerve, hogy nem írónak született — más munkakört talál irodalmi tevékenysége kifejtésére. Például kritikus, fordító, vagy szcenáriumíró lehet. Ez már a magánügye. Az irodalmi út nyitva áll mindenki előtt és minden tehetség számára és semmi más engedélyre nincs szüksége, csak az író saját elhatározására és akarására.

Sokan csak akkor kezdenek írni, amikor már más téren megkezdtek munkásságukat. Például, Viktor Nekraszov, a *Sztalingrád* című regény írója építész volt a háború előtt, mérnökkari tiszttá a háború alatt és csak azután nyúlt tollhoz.

Antolovszky Pavel: A szovjet ifjúságnak minden lehetősége megvan arra, hogy irodalmi karriert fusson be. Ifjú tehetségek felfedezése és kifejlesztése a Szovjet Írószövetség, a különböző kiadóvállalatok és számos népi szervezet állandó feladata. Hogyan lehet kihasználni ezeket a lehetőségeket?

Mint Nikolaj Tihonov már említette, ha az ifjú író úgy érzi, hogy munkássága személyes baráti és rokoni körén túlmenően is figyelemre méltó, beküldheti kéziratát egy újság, vagy folyóirat kiadójához. A legtöbb kiadóhivatalt elárasztják az ilyen első írásokkal és kénytelenek külön személyzetet tartani az írások elolvasására és válaszok adására. Ha a kezdő akár csak a leghalványabb ígéretet jelenti, akkor a legrésztesebb választ kapja, ami gyakran valóságos kritikai megvitatót jelent. Természetes, hogy ez gyakran éles felfogásbeli ellentétekre vezet: az ifjú írók (és a valóságban minden korú írók is) hajlamosak a hiúságra és ritkán értenek egyet kritikusaiikkal. Ennek megfelelően bekö-

vetkezik az, hogy az egyik oldal igazságért kiált és a másik nem enged. Az ilyen esetek azonban nem nagyon érdekelhetik angol kortársainkat. Sokkal inkább érdekelheti őket az a nagyon ritka eset, amikor az olvasó váratlanul valami jóval találja szembe magát. Le kell szögezni itt, hogy minden kiadóvállalat igyekszik »mélyre ásni« és elsőnek felfedezni új tehetséget és az addig ismeretlen író nevét ismertté tenni olvasói előtt.

Jelenleg folynak az előkészületek az ifjú írók első kongresszusára. Sok idősebb író résztvesz majd, mint szemináriumok lektora, vagy vezetője. A delegátusok túlnyomó többsége ifjú, ismeretlen író, akiknek művei csak vidéken jelentek meg és akiknek a kiküldetését előre bejelentette a helyi írói szervezet.

Ebben a háború utáni korszakban, amikor a szovjet ifjúság az idősebbekkel együtt az élmények hatalmas tömegét tárolta fel a Volgától az Elbáig megtett úton, rendkívül nagy érdeklődés nyilvánul meg irodalmi megnyilatkozásaik iránt és azok különleges igazolást nyernek. Ezért kivételesen nagy gondot fordítunk ennek az ifjúságnak az oktatására és nevelésére. Nagyon sok ifjú író, különösen sok költő jelentkezett az utóbbi években, mert a költészet az ifjúság művészete! Ezek az ifjú költők méltó követői a szovjet költők idősebb nemzedékeinek. Csak néhányat akarok megemlíteni az ifjú poéták közül, akik két-három év előtt tűntek fel: Gudzenko, Dudin, Lukonin, Mezsirov, Maximov — mindannyian kiszolgált katonák huszas éveik elején. Egyesek közülük már köteteket adtak ki. A háború tüzeiben edződött műveik erősen líraiak és éles megfigyelőképessegre vallanak. Ezek jövődó reménységeink.

(Befejezés a következő számban)

Huszníja Csengics:

ÉS ELMULT AZ ÉJ

(Cezarec Auguszt emlékének)

És elmúlt a rém, a síri, sűrű éj...
a félelem napjai után a legutolsó,
amikor még hullott az élet és aki jó —
szabad vagy, ember! Ember vagy, ne félj!

A mult bitóit nekünk véres ácsok
azért emelték, hogy fojtsák szavunk,
hogy vesszünk, haljunk, akik akarunk,
s mind, ki mély erdőt hanggal átkiáltott.

Rossz volt, gonosz volt, gyilkos volt a mult,
nem kell többé a szégyen és gyalázat,
sem a mese; már nem hiszünk babonákat,
se boszorkányt, kibe gyermekéjünk be'efalt.

A végső bástya is ledőlt: Holnapra
a fasizmus réme hörgi a végét —
s bennünket többé nem gyötör éhség —
rohanunk a friss hajnali sugarakba!

Elmúlt az éj, a síri, sűrű éj.

Kiálts elvtársam örömet, hangos habót!

Hej, kormányos! Ki ne add kezedből a hajót —

harcos vagy, erős; szabad vagy, ne félj! ford. GÁL LÁSZLÓ